

בס"ד

מחויבויות בין איש ואשתו פרק ה'

ערכה: קורין בריח

כמו בכל התקשרות בחיים,

ועל אחת כמה וכמה בדבר חשוב כנישואין,
יש צורך להעניק מסגרת משפטית המסדירה

את מערכת הקשרים המשפטיים

ואת חובותיו וזכויותיו של כל צד.

אכן, זוג המקיים מערכת יחסים טובה

יזדקק פחות לעיין

בטופס החובות והזכויות שבין השניים ,

אולם על כל זוג לדעת את תוכן המחויבויות

ומהו המסד שעליו נבנה הקשר הזוגי.

עד שאדם נישא הוא דואג רק לצרכיו האישיים:
אוכל, שתיה, לבוש.

מיום שנישא הוא חייב לדאוג לאשתו כמו שהוא
דואג לעצמו: "אשתו כגופו".

תלמוד בבלי: דרש רב עזירא

"טוב איש חונן ומלווה, יכלכל דבריו במשפט"

לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו

וילבש ויתכסה במה שיש לו,

ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו.

שהן תלויים בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם.

מהרש"א: "טוב איש חונן ומלווה יכלכל דבריו במשפט"

כלפי עצמו עליו לנהוג
בצמצום וצורה מחושבת.
יכלכל במשפט שכלו. אכילה
ושתייה פחות ממה שיש לו
ומלבושיו במה שיש לו..

כלפי אשתו וילדיו ,
צריך לתת להם כל
צרכם, ואף מעבר
ליכולתו. ואם אין
לו, שיהא מלווה
בעבורם.

כאדם נשוי ,
יש לך אחריות
ומחויבות כלפי
אחרים.

• הזוגיות אינה יכולה להתקיים רק על
בסיס האהבה והרגש
אלא יש בה גם יסוד של ברית,
של מחויבות הדדית
שהיא מעבר לרגש זה או אחר,
והיא נותנת תוקף לבית היהודי.

מערכת היחסים הממונית בין בני הזוג מעניקה
למסגרת הנישואין הגדרה חדשה:

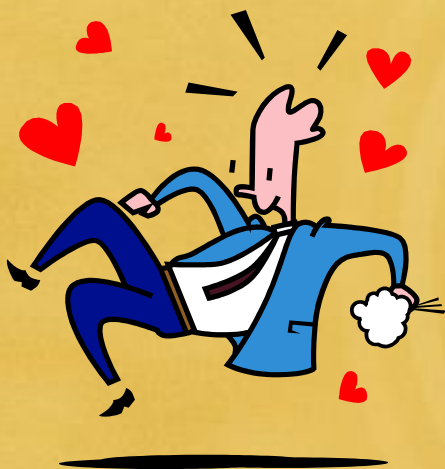

מעתה אין כאן שניים אלא אחד.

לפי מה שכתוב בכתובה:
"ואני אפרנס ואכלכל.. ואוקיר.." (ואכבד)
ההתחייבות לכבד אינה חובה ממונית אלא
נפשית. זו חובה שמצריכה התחשבות
ורגישות "אוהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו"
**נישואין שאין בהם רצון לתת ולהעניק ושאינ
בהם יחס של כבוד וחיבה
יהיה קשה לקיימם.**

הסדרת החובות של האיש לאשתו במסמך
משפטי(הכתובה) אינה באה לומר כי החובה
המוטלת על האיש היא שצריכה להדריך אותו
בדאגה לצורכי אשתו.

ברור כי האהבה, הרצון והקשר הם אלה
שמוניעים את האיש למלא את צורכי
אשתו וילדיו.

עצם קיומה של הכתובה בא להבהיר שהכניסה לתוך
מערכת הנישואין מלווה באחריות
ומחויבות שהאיש מקבל על עצמו.

רמב"ם: כשנושא אדם אישה בין בתולה בין בעולה בין גדולה בין קטנה אחת בת ישראל ואחת הגיורת או המשוחררת יתחייב לה בעשרה דברים:

התחייבויות ממוניות של האיש לאשתו:

שארה (מזונותיה)

כסותה (ביגוד)

עונתה- (לבוא עליה כדרך כל הארץ)

דאורייתא-

מהתורה.

הם כתובים בכתובה.

עיקר כתובה - כתוב בכתובה

רפואתה

פדיונה

קבורתה

ניזונת מנכסיו לאחר מותו

בנותיו ניזונות מנכסיו עד שיתארסו

בניה יורשים כתובתה

מדרבנן-תנאי בית דין -

תנאי כתובה.

לא כתובים בכתובה

* כל השישה אינם כתובים בכתובה אבל ברגע שנשא אישה וחתם

על הכתובה - התחייב בהם.

• שארה-מזונות:

צורכי הכלכלה השוטפים של האישה. חייב לספק לה לפי המינימום הדרוש לה, ובהתאם למנהג המקום והחברה שהם חיים בה.

שני כללים יסודיים :

א. זכאית לרמת המזונות שהאיש מרשה לעצמו.

ב. זכאית לחיות ברמת החיים שהורגלה בה לפני הנישואין.

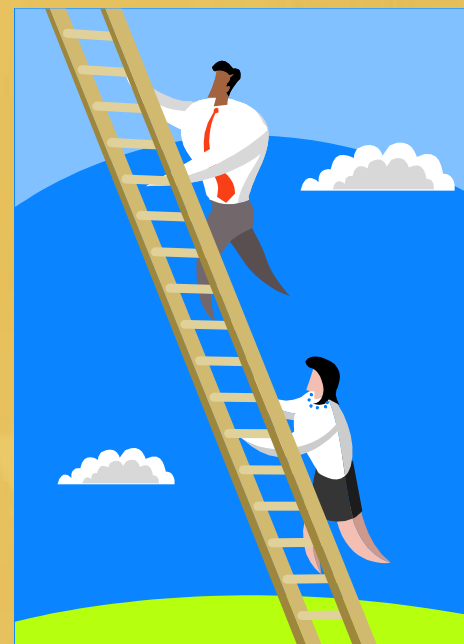
כסות ומדור - (מגורים):

חובה עליו לדאוג שיהיו לה בגדים ראויים, תכשיטים וכלי בית ומקום מגורים ראוי ונוח.

גם כאן חלים שני כללי יסוד:

א. כמו הנורמה הנהוגה בתקופה ובמקום המגורים של הזוג.

ב. בהתאמה לרמתו הכלכלית של האיש.

• עונתה:

מצוות חיי אישות.- האיש מחוייב לחיות חיי
אישות עם אשתו.
יפורט בפרק העוסק בנושא.

מחויבויות אישה לבעלה

במערכת זוגית המחויבויות הן **הדדיות**. אמנם חובות האישה לבעלה לא נכתבו בכתובה, אך **חכמים חייבו** את האישה בחובות מסוימות המקבילות לחלק מחובות האיש כלפיה.

חובות האישה לבעלה ניתנו **כדי ליצור שותפות ואיזון** במבנה הבית ותפעולו. כך ימנע מצב האיש ירגיש שרק הוא נושא בנטל הבית ויבואו לידי איבה.

- **רמב"ם:** כשנושא אדם אישה בין בתולה בין בעולה בין גדולה בין קטנה אחת בת ישראל ואחת הגירות או המשוחררת יתחייב לה בעשרה דברים, ויזכה בארבעה דברים. והארבעה שזכה כולן מדברי סופרים (דרבנן)

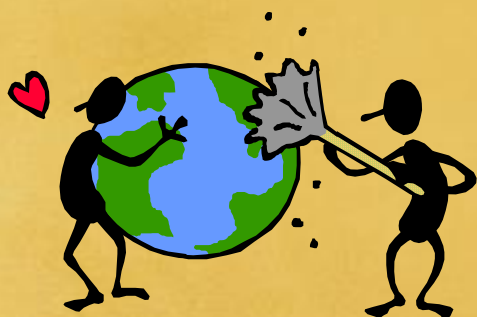
ואלו הן:

א. להיות מעשי ידיה שלו.

ב. להיות מציאתה שלו.

ג. אוכל כל פירות נכסיה בחייה.

ד. ואם מתה בחייו - יירשנה, והוא קודם לכל אדם בירושה.

• המשך רמב"ם:

ועוד תיקנו:

שיהיה מעשה ידי האישה כנגד מזונותיה,
ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה,
וקבורתה כנגד ירושתו לכתובתה.
כל הדברים האלו, למרות שלא נכתבו בשטר הכתובה,
ואפילו לא כתבו כתובה אלא נשא סתם
כיוון שנשאה זכה בארבעה דברים שלו..
ואינן צריכין לפרש.

מלאכות הבית

מסכת כתובות: ואלו המלאכות שאישה עושה לבעלה:

טוחנת,

ואופה

ומכבסת

ומבשלת

ומניקה את בנה,

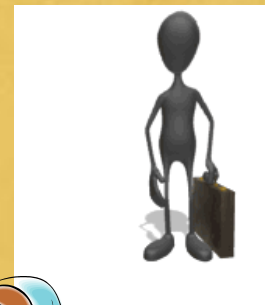
מצעת לו המיטה

ועושה בצמר

על פי המשנה:

החובה לדאוג לאמצעי הקיום של
המשפחה מוטלת על האיש...

ואילו החובה לנהל את
הבית מוטלת על האישה.

מעשי ידיה , הכנסותיה , שייכים אף הם
לאיש לשם **ההדדיות** של ניהול הבית
וכלכלתו.

חובת מזונות **קודמת** לחובת מעשי ידיה ,
על כן אם האישה אינה מסוגלת לעבוד,
חובת האיש למזונותיה לא מתבטלת.

כיצד מנהלים יחד מבנה של משפחה בימנו?

הר' אריאל:

החיים המודרניים שינו את המערך הבין זוגי.

מבנה המשפחה השתנה, ובהתאם לכך גם הדרישות ההלכתיות משתנות.

למשל: הבעל חייב במזונות אשתו,

תמורת הכנסותיה של האישה אם יש כאלו.

במקביל, היא חייבת לשאת בעול הבית (אפיה, כביסה, בישול, ניקוי ועוד)

הלכה זו מבוססת על המציאות החברתית שהייתה נהוגה בעולם שנים.

כיצד מנהלים יחד מבנה של משפחה בימנו?

המשך הרב אריאל:

עם המהפכה התעשייתית השתנו התנאים.

אישה יוצאת לעבוד ומלאכות הבית בזכות כל המכשירים החשמליים, הרבה יותר קלות...
במצב כזה ההלכה מאפשרת לאישה לומר "איני ניזונת ואיני עושה".

כלומר ניתן לשנות תנאי הנישואין כרצון איש ואישה.

בתחומים אחרים של האחרות למשק בית אין להטיל היום על אישה עובדת את אותה אחריות שהייתה בעבר. כבר בימי המשנה קבעו כי אישה שהכניסה 4 שפחות פטורה מכל העבודות...ובימנו, כשאישה מכניסה משכורתה לקופה המשפחתית והמכשירים עושים את מלאכות הבית, והמזון והלבוש נקנים ולא נעשים ביד, אין האישה חייבת באותן מלאכות שסבתה וזקנתה היו נוהגות לעשות.

יתרה מזאת.. אישה העובדת מחוץ לבית במשרה מלאה,
זכאית לצפות מבעלה שיהיה שותף במלאכות הבית ובגידול הילדים.

העול צריך להיות מוטל על כתפי שני בני הזוג לפי יכולתו של כל אחד מהם.

פירות נכסיה בחייה

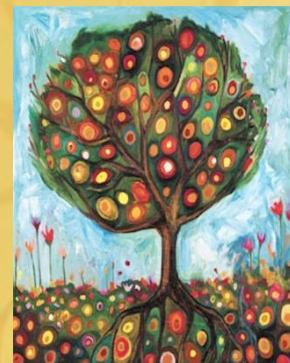
"הנדוניה"- הרכוש שאישה מביאה לבית בעלה, הן רכוש שהיה לה לפני הנישואין, והן רכוש שהיא רוכשת בימי הנישואין, כגון כספי ירושה נשאר של האישה,

אולם יש לאיש זכות **בפירות נכסיה**.

למשל: אישה שירשה דירה, הדירה היא שלה ונחשבת ל"קרן" ודמי השכירות שמרוויחים מן הדירה נקראים "פירות". הבעל מקבל את ה"פירות" לפרנסת המשפחה.
(עם פירוק הנישואין האישה תקבל חזרה את הדירה)

הזכויות של הבעל ב"פירות נכסיה" אינם לתועלתו האישית אלא לרווחת הבית. ייעודם להקל על הוצאות משק הבית ולתרום לרווחת המשפחה כולה.

"לא התקינו פירות לאיש אלא כדי להרוויח בהוצאות הבית"(רמב"ם).

בהלכה יש הבחנה בין שני סוגי נכסים שהביאה

איתה האישה בעת נישואיה:

ונכסי מלוג.

נכסי צאן ברזל,

נכסי צאן ברזל (יציבים כמו ברזל)	נכסי מלוג (מלוג-תלוש . כשם שהפירות תלושים מן הקרקע , כך הכסף שממנו נהנה האיש אינו פוגע בקרן עצמה)
1. נרשמים בכתובה	1. לא נרשמים בכתובה
2. הבעל מקבל עליהם אחריות ועושה בהם כרצונו . עם פקיעת הנישואין כתוצאה מגירושין או מות הבעל מקבלת האישה את ערכם לפי מה שנקוב בכתובה.	2. הבעל אינו מקבל עליהם אחריות. ה"קרן" תישאר בבעלות האישה והאיש זכאי ליהנות רק מה "פירות". עם פקיעת הנישואין כתוצאה מגירושין או מות הבעל מקבלת האישה את ערכם כפי שהם באותו זמן של הגירושין.
3. "אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו" אם פחת ערך הנכסים מהסכום שהוערך בכתובה ישלם הבעל את ההפרש מכיסו. ואם עלה, האישה מקבלת רק את שווי הנכסים כפי שהוערך בכתובה.	3. "אם פחתו פחתו לה, הותירו הותירו לה" אם עלה ערך הנכסים מרוויחה האישה , ואם פחת ערכם, או שהם אבדו מן העולם, מפסידה.

הכתובה

הכתובה היא שטר התחייבות שבו רשומות ההתחייבויות של האיש לאשתו בזמן היותם נשואים, וכן התחייבויות למצב בו ח"ו יתפרקו הנישואין. עקב מיתת האיש או גירושין. לאישה מובטח סכום ראשוני שיעזור לה במצבה החדש. חז"ל תיקנו זאת כדי

שלא תהא קלה בעינו לגרשה

בשעת כעס או כל סיבה אחרת.

- **תלמוד בבלי:** אסור לו לאדם שישהה את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה, כדי שלא תהא קלה בעינו להוציאה.

- **הר' קרליץ:** הכתובה היא **תקנת השלום** בין הבעל ואשתו והוא בטחון ושלוות האישות ביניהם.

בכוחה של ההתחייבות הממונית לעצור את האיש מלקבל
החלטות פזיזות ובלתי שקולות.

אמנם גם אם האיש לא כתב כתובה הוא יהיה חייב
בסכום זה בגלל תקנת חכמים (מה שמכונה "תנאי בית
דין"). במהלך הדורות השתכללה התקנה גם במה שנוגע
ליכולת מימושה, ונקבע שהאיש משעבד את חפציו לשם
מימוש ההתחייבויות שלו

"עד שבא ר' שמעון בן שטח ותיקן שיהיה כותב
לה כל נכסי אחראין לכתובתה"

בתקופת הגאונים הוסיפו שלא רק קרקעות הבעל
(נדל"ן- נכסי דלא ניידים) יהיו משועבדים לפירעון הכתובה
אלא גם המיטלטלין (נכסי דניידים)

הזכות הממונית של האשה אחרי גירושין או פטירת האיש

לפי הכתוב בכתובה, האיש מתחייב לדאוג לפרנסת האישה גם במקרה של פירוק המשפחה. מתן סכום מסוים במקרה של גירושין, ואם נפטר האיש מקבלת האישה סכום זהה מכספי הירושה.

משנה כתובות: "בתולה, כתובתה מאתיים, ואלמנה- מנה (100 זוז)

הסכום הבסיסי הוא 200 זוז לבתולה והוא נקרא "עיקר כתובה". כשההנחה בעבר היתה שסכום זה יספיק לכלכלת האישה במשך שנה שלמה, ושכל בעל, גם עני, יוכל לעמוד בזה. היום זה שווה לכמה מאות שקלים. לאישה שזה לא נישואין ראשונים, או אלמנה או גרושה קבעו סכום של 100 זוז בהנחה שיש לה כבר בסיס כלכלי כלשהו. התברר, כי סכומים אלו לא הספיקו לשנה שלמה ועל כן תיקנו שהאיש יתחייב בסכום כסף נוסף שיינתן לאישה עם פירוק הנישואין.

סכום זה נקרא "תוספת כתובה" והוא נזכר בכתובה עצמה. תוספת זו היא לא חובה, אך רווחת בכל קהילות ישראל. ההתחייבויות הכספיות של הבעל בשטר הכתובה לא נועדו להעשיר את האישה האלמנה או הגרושה, ובמקרה של גירושין הם לא נועדו לדלדל עד עפר את הבעל.

מטרת הכתובה היא לאפשר לאישה אורחות חיים באופן מכובד למשך תקופת מינימום של שנה, עד אשר תינשא שוב.

היום בגלל האינפלציה, ערך הכתובה יורד עם השנים ולמעשה לא מתממשת ההתחייבות, שהיא בעצם הדאגה לביטחונה הכלכלי של האישה האלמנה או הגרושה. "שלא תהא קלה בעיניו להוציאה"

כיום ברוב מיקרי הגירושין עורכים הסכם גירושין המפרט את כל החישובים הכלכליים בין איש ואשתו, ומה שכתוב בכתובה נבלע בתוך אותם סכומים.

כאשר פירוק המשפחה הוא בגלל פטירת האיש, נסמכים במקרים רבים על צוואתו בעניין הרכוש.

חוק המדינה והנהג היום בבית הדין הוא לחלק את הרכוש בין בני הזוג. רוב הזוגות מחזיקים חשבון בנק משותף וכן הדירה רשומה על שם שני בני הזוג כך שעיקר הרכוש מלכתחילה שייך לשניהם.

נוסח הכתובה

זוג המבקש להתחתן נרשם לנישואין
ברבנות או המועצה הדתית שבאזור
מגורי החתן או הכלה.

ברבנויות ובמועצות הדתיות יש שני
טופסי כתובות נפוצים שהתגבשו
בקהילות במהלך הדורות.
נוסח אשכנז ונוסח ספרד.

הכתובה ניתנת לזוג על פי המוצא של
החתן.

חלקי הכתובה:

א. פתיחה: הזמן והמקום שבו נערכה החתונה ושמותיהם של בני הזוג.

ב. התחייבויות האיש לאישה: דאגה לפרנסתה ולחיים כמשפחה. הסדרת מצב האישה במקרה שתישאר לבדה. פירוט הנדוניה-הרכוש שהאישה מביאה עמה לביתם המשותף.

ג. שעבודים: האיש משעבד חפצים מנכסיו כדי שיוכל לממש את התחייבויותיו.

ד. קנין ושבועה: האיש מתחייב במעשה הקניין בנוכחות העדים לקיים את כל האמור בכתובה, ובחלק מקהילות ישראל החתן נשבע שבועה חמורה בתקיעת כף.

ה. חתימת העדים: בסוף שטר הכתובה חותמים העדים כדי לתת לה תוקף הלכתי, וכן החתן מוסיף חתימתו.

